

pravljenijah sintaksičeskoj struktury (na slavjanskom materiale) (431—437); Ivić M., O nekim problemima strukture slovenske proste rečenice (438—422); Brozović D., O usporednom proučavanju morfološke i sintaktičke strukture slavenskih standardnih jezika (443—446); Bauer J., Aktuální otázky historickosrovnávacího studia syntaxe slovanských jazyků (447—455). — JANA POLAKOVÁ, *Materialy o razvitii dualističeskikh narodnyh skazok u slavjan* (456—468). U istraživanju unutarnjeg razvoja narodnih pripovijesti, autorica je mišljenja da motive koji se javljaju u njima mogu pružiti sadržaji apokrifnog i legendarnog karaktera, posebno oni dualističkog karaktera koji vuku svoj korjen od bugarskih heretika-bogumila. Oni govore o pojavi đavla, o stvaranju svijeta i čovjeka i o sudbini prvih ljudi. Uzimajući u obzir kriterij u kakvom je obliku ušao neki motiv u nar. pripovijest zaključuje se o starini same pripovijesti.

HINC SCHUSTER-ŠEWC, *Wo narečnym stejišču vychodnodelnjoserbskeho rečneho pomnika Miktašva Jakubicy z lěta 1548*, (Přinošk k staršim serbsko-pólskim rečnym poměram) (560—571). Na osnovi jezične analize lokalizira se dijalekt Novoga zavjeta M. Jakubice.

N. L.

ROČNÍK XXXV (1966)

U prvom broju ovoga godišta ima malo građe od interesa za nas. Tek u rubrici »Materialy a diskuse« nalazimo nekoliko zanimljivih članaka. VŠEVLAD JOZEF GAJDOŠ, *Medicejský glagolský kódex* (36—56), prikazuje jedan dosad u našoj glagoljskoj bibliografiji nepoznati brevijar koji se nalazi već odavno u Medicejsko-Laurenzijskoj biblioteci u Firenci (sign. Plut. 1.10). Autor je kodeks pronašao u katalogu Medicejsko-Laurenzijske biblioteke iz god. 1752 pa je pravo čudo da ovaj kodeks nije dosad nijedan slavist opazio. Gajdoš je kodeks opisao, ali njegovo poznavanje ovog predmeta je prilično oskudno tako da poslije Milčetićeve bibliografije i Vajsovih radova ne pozna nijedan noviji rad.

Kodeks nije datiran niti ima u njem bilježaka ni o pisaru ni o mjestu gdje je mogao nastati, a specifikaciju otežava i to što nema ni kalendara ni propria sanctorum. Autor je stavio kodeks još u XIV stoljeće. Sudeći po dvije reprodukcije teksta datiranje će biti ispravno, ali autorova nagađanja kako je kodeks mogao doći u ovu biblioteku iz samostana sv. Jurja u Veneciji nemaju nikakve podloge. Brevijar ima 124 lista pergamene formata 22 x 16 cm. Sadržaj kodeksa autor dijeli na: A. Brevijar, B. Ritual i C. sekvenciju Dies irae. U Brevijaru se nalazi: 1. Psaltir podijeljen po oficijima tjedna (p. 1—104a); 2. Laudes i cantica (p. 104b—117a, ukupno 12 cantica); 3. Officium S. Trinitatis (117a—120a); 4. Commune sanctorum (p. 121a—182b); 5. Proprium de tempore i ordinarium (p. 182b—209b); 6. dodatak za Commune sanctorum (p. 209b—215a); 7. Officium defunctorum (p. 215a—220b); 8. Absolutiones et benedictiones (p. 220b—221b). U Ritualu su samo pojedinačne ritualne formule (p. 221b—246b). Kao osobitost autor ističe čin krštenja na svetu subotu s velikim litanijama u kojima ima dosta benediktinskih sanktorema: Anselm, Benedikt, Donat, German, Hilar, Leonard, Maurus, Placid, Skolastika i dr. Dies irae počinje: *Dn̄b on̄b dn̄b gn̄v̄a razorit̄b v̄k̄b v̄b uglone* — samo je sumnjivo čitanje *uglone* (kao i *trepot̄b* mj. *trepet̄b*). Autor veli da se radi o doslovnom prijevodu cijele sekvencije, ali on ni o ovoj pjesmi ne pozna naše literature pa ni ono što je pisala dr. M. Pantelić u Radovima 5, str. 26—27 g. 1964. Nije sigurno da li je ovaj tekst koliko verificiran ni da li je pisan istovremeno s kodeksom, jer Gajdoš veli samo to da je pismo manje uredno nego u ostalom kodeksu. — GRIGORIJ IVANOVIČ KOLJADA, *Nove v movi peršodrukovanogo Apostola* (57—64) prikazuje novine u jeziku i pravopisu Apostola što ga je izdao Ivan Fedorov g. 1564. — Za život i rad I. I. Sreznevskoga donosi nove građe V. N. SKRINKA, *Iz slavističeskogo nasledija I. I. Sreznevskogo* (73—78), a za V. A. Franceva L. P. LAPTEV u iscrpnijem prilogu: V. A. Francev, *biografičeskij očerk i klassifikacija trudov* (79—95).

U drugom broju od interesa može biti članak V. V. KOLESOVA, *Izmenenie fonemy ě v drevnerusskom jazyke* (177—187) u kojem autor daje lingvističku analizu navedene pojave na temelju spomenika i dijalekatske situacije. Drugi se prilozi tiču novije literature. — U rubrici »Materiály a diskuse« pored vrlo informativnog članka ERNSTA EICHLERA, *Zum Slawischen Onomastischen Atlas* (231—251) zanimljiv je prilog OLDŘICHA KRÁLIKA, *Znovu o existenci slovanské legendy prokopské* (259—265) u kojem autor nastavlja diskusiju s K. Jelínkom o prokopskoj legendi (isp. Slavia, ročník 34). Králík se suprotstavlja shvaćanju da je legenda nastala na osnovi historijskih zapisa, dakle i vremenski poslije 1148, a najvjerojatnije krajem XIII stoljeća. Na osnovi analogija Králík dokazuje prvenstvo legende pred ljetopisom (koji za Sazavu nije uopće potvrđen), utvrđuje postojanje latinske legende prije 1067. kao i postojanje slavenskog predloška. — Toj diskusiji pridružio se JAROSLAV KADLEC, *K-poměrům na Sázavě v 2. pol. XI. století* (226—268). On upozorava na kult sv. Prokopa u Ugarskoj. Pošto je češki knez Vratislav pobjegao pred svojim bratom Spytihněvom (1055—1061) u Ostrogon kralju Andriji, za njim su otišli i njegovi štićenici slavenski monasi iz Sazave. Oni su bili prihvaćeni u višegradskom kloštru blizu Ostrogona. Od njih su kult sv. Prokopa primili i domaći monasi. Na osnovi podataka o grobu kao i iz terminologije zaključuje Kadlec da je Prokop bio kanoniziran g. 1093. i da je legenda postojala prije Prokopove elevacije iste godine. Stvar treba povezati i s kultom sv. Prokopa u zagrebačkoj crkvi i kod naših glagoljaša.

I u trećem broju ima nekih zanimljivih članaka.

JIRÍ MARVAN, *Z historie kontrakce* (345—356). Autor daje sažet pregled problematike kontrakcije koja je djelovala od doba raspada praslavenske zajednice. Njena zakonitost nije niti dosljedno niti istovremeno djelovala, a i posljedice nisu joj bile jednake. Riječ je o stapanju vokala susjednih slogova koji nisu odijeljeni konsonantima, dakle o sudbini intervokalnoga j. — NI-

KOLAJ NIKOLAJEVIČ ROZOV, *Iz nabljudenij nad istoriej teksta »Slova o zakone i blagodati«* (365—379). Riječ je o poznatom ruskom spomeniku koji je bio napisan u XI st. i zatim se širio u raznim redakcijama (glavne tri) i preradbama. Na izdanje Ludolfa Müllera koji je izvršio rekonstrukciju historije teksta (Des Mitropoliten Ilarion Lobrede auf Vladimir den Heiligen, Wiesbaden 1962) Rozov stavlja neke zamjerke koje proizlaze iz toga što nije iskoristio sve rukopise. On proširuje klasifikaciju tekstova na bazi 1. ortografskih varijanata, 2. promjena gramatičkih oblika i konstrukcija te 3. leksičkih zamjena. U metodičkom pogledu time pokazuje kako promjena gramatičkih oblika i leksika može dovesti i do promjene značenja i prema tomu djelovati na razvrstavanje tekstova u genealoško stablo. Isto tako iz metodičkih razloga upozorava na različit odnos prepisivača prema tekstu u različitim vremenima i pledira za izdanje teksta na bazi svih sačuvanih rukopisa. U projektu monografskih izdanja tekstova iz stare ruske literature (sektor staroruske literature Instituta ruske literature A. N. SSSR) bila su na prvom mjestu »Sočinenija mitropolita Ilariona« pa Rozov daje konkretne sugestije za izdanje. — JURIJ KONST. BEGUNOV, *»Slova« presvitera Kozmu Bolaarskogo v sostave Prologa* (380—391). Ova rasprava je vrlo interesantan prilog za povijest ruskoga Prologa. Riječ je o tri Slova presvitera Kozme koja su sačuvana u ruskim rukopisima i to u stvari kao odlomci iz »Besėde na novojavivšuju sja eres' Bogomilu«, o kojima je Popruženko mislio da su bila uključena u sastav Prologa još u Bugarskoj. Autor priznaje grčko podrijetlo slavensko-ruskog Prologa (Menologija cara Vasilija II i dvaju sinaksara XI—XII st.) tako da je od jednog sinaksara koji je imao predgovor, grčki prologos, slavenski prevodilac preuzeo tu riječ kao naslov cijeloj knjizi. Postoji kratka i opširna redakcija Prologa, a u njihovim tekstovima postoje velike razlike koje su unosili kasniji kompilatori. Begunov pokušava unijeti svijetla u razvitak Prologa, a glavni mu je bio zadatak da na materijalu

nekih starijih ruskih rukopisa utvrdi u kojem su stadiju razvitka Prologa u nj ušli odlomci Kozmine Besēde. Na temelju srpskih, bugarskih, makedonskih i ruskih rukopisa autor je utvrdio da Slova Prezvitara Kozme dolaze u drugoj redakciji, a Prolog se pojavio u Rusiji ne kasnije od kraja XIII st. Od starijih rukopisa tri posjeduju Kozmina Slova pa se iz toga zaključuje da su i ta Slova uključena u Prolog druge redakcije ne kasnije od kraja XIII st. Nema ih ni u većini rukopisa XIII—XIV st. Poredivši detalje Slova s analognim odlomcima Besēde autor je utvrdio samo nebitne razlike i zaključio: da u prvoj redakciji ruskog Prologa nije bilo izvoda iz Besēde, da oni nisu bili uključeni u sastav Prologa na Balkanu i da su ti izvodi iz Besēde bili uneseni u Prolog druge redakcije ne kasnije od konca XIII st. i to na području ruske pismenosti. Vrlo je interesantno da se gotovo u istim rukopisima Prologa druge redakcije nalaze i prološka žitija Ljudmile (16. IX) i Večeslava (28. IX), a u jednom i slovo o prenesenju moći Večeslava (4. III); u nekima je i tekst Žitija Mihaila Černigovskoga koji je sastavljen između 1260—1270. Svi su ti tekstovi mogli biti uneseni u Prolog vjerojatno koncem XIII st. i od istog redaktora, a taj bi bio — po arhimandritu Sergiju — »svjašćeninok Simeon«. Preko Prologa izvaci iz Kozmina djela ušli su u brojne staroruske poučne zbornike. Na kraju autor najavljuje kritičko izdanje teksta Slova iz Kozme Prezvitara zajedno sa monografijom o Kozmi u slavenskim literaturama. — STANISLAV RESPOND u članku *Problematyka staroczeskich toponimów na -ъръ/-но* (392—399) rješava etimološke probleme niza čeških geografskih imena. — KAZIMIERZ FELESZKO u jednom kratkom članku nadovezuje na rad Milke Ivić o problematici partitivnog genitiva u srpskohrvatskom jeziku. — U rubrici »Materiály a diskuse« u trećem broju ima zanimljivih priloga. DAVID GEORGE HUNTLEY u članku *Is Old Church Slavonic »Lead us not into temptation...« a latinism?* raspravlja o pitanju predložka fraze *ne vrvēdi nasъ vъ napastъ*. Već je Dobrovský tvrdio da je ta fraza prevedena s latinskog. Ćiril i Metodije

nisu naime u Lekcionaru koji su priredili prije odlaska u Moravsku imali tekst molitve Gospodnje. Isačenko odbija mišljenje da su Ćiril i Metodije prigodice zavirivali u Vulgatu. L'vov je nedavno dokazivao da je varijanta *ne vrvēdi nasъ vъ iskušenje* doslovni prijevod s grčkog, a da je varijanta *napastъ* moravizam. Molitva Gospodnja bez sumnje je bila prevedena prije moravske misije bez obzira na tekst Lekcionara. Autor je cijeli problem sveo na analizu značenja i prijevoda grčkih glagola *ἀγω* i *φέρω* i došao do zaključka da ovi glagoli mogu imati i doslovno kao i metaforično značenje i da je prividna podudarnost slavenske fraze s latinskim a ne s grčkim u tome što slavenski prevodilac nije slijedio grčko metaforično značenje nego je preveo u duhu slavenskoga jezika kao ‚voditi u napast‘ a ne kao u grčkom ‚nositi u napast‘, a slavenski se u tome slučajno podudara s latinskim. — U istoj rubrici ALOIS JEDLIČKA u članku *Slovník slovanské lingvističké terminologie* prikazuje historijat i dosadašnje rezultate inicijative da se u krilu međunarodne terminološke komisije izradi Rječnik slavenske lingvističke terminologije. — FRANK WOLLMAN, *Slované v Evropě* (444—471) daje vrlo opširan, ali i vrlo autoritativan i kritički osvrt na knjigu Josefa Matla: *Europa und die Slaven*, 1964. Wollman prati Matla u stopu u svim razdobljima i pokretima, kritizira ga i korigira uočujući Matlovu tendenciju »okcidentalizacije« i isticanje njemačke posredničke uloge između zapadnih kultura i slavenskog svijeta. Na kraju priznaje: »Njegova ‚Europa und die Slaven‘ je junačko djelo i tvrda rabota na kojoj se vide i žuljevi. Zato sam se htio s djelom junački ogledati i nekako mi je kao Kraljeviću Marku poslije megdana s Musom Kesedžijom.« — VIKTOR KUDĚLKA, *Studium dějin slovinské literatury v poválečném dvacetiletí* (472—494), daje vrlo informativan pregled rada na proučavanju slavenske književnosti poslije rata. Slika tog rada je vrlo pozitivna.

U četvrtom broju ovog godišta ima nekoliko zanimljivih priloga. JOSEF VAŠICA, *Původní staroslověnský liturgický kánon o sv. Di-*

mitrijovi Soluškém (513—524) daje prilog za studij najstarijeg slavenskog pjesništva. Riječ je o tzv. drugom kanonu sv. Dimitriju o kojem se od radova J. Ivanova i R. Jakobsona (1937—1938) počelo vjerovati da su originalno djelo sv. Braće, a Vašica ovdje daje za to nove argumente. Taj se kanon daje djelimice rekonstruirati i analizom nekih tropara pokazati da je bio pisan ritmiziranim silabičkim stihovima; da tropari leksički i misaono idu u Ćirilov fundus; da je kanon nastao prije Pohvale Ćirilu i Metodiju; da je iz Moravske dospio na češko tlo, odavle na jug u Bugarsku pa u Rusiju. Za Ćirilovo autorstvo daje Vašica zanimljiv argument iz teksta, a to je spominjanje grada Amastride u kojem je bila sagrađena crkva sv. Dimitriju. — F. V. MAREŠ, *Jestliže někdo zabije člověka* (?), *ať pije tři měsíce z dřevěné číše a skleněné ať se nedotýká* (*Vita Constantini* 15, 10). Autor daje vrlo uvjerljiv prijedlog za rekonstrukciju citiranog mjesta iz Konstantinova Žitija. Odbacujući ispravak *člka* u *štrvka* (što ga je predlagao prof. Hamm u Slovu 11—12 str. 194) Mareš predlaže *člka*; riječ *člka* u značenju »reptile« bila je u upotrebi na Moravi pa su je Rusi i južni Slaveni lako iskrivili u *člověka*. — VLADIMIR KYAS, *Charvátskohlaholské texty Života Konstantinova* (530—553). Autoru je do rekonstrukcije Žitija Konstantinova (VC) u tu svrhu uzeo je ovdje u razmatranje one dijelove VC koji se nalaze u službama Ćirilu i Metodiju u našim glagoljskim brevijarima. Za osnovu je uzeo tekst iz Ljubljanskog brevijara poređujući ga sa Slavo 19, Vat. 111. 6 i Novlj. 2, ponegdje i s Brozićevim iz 1561. Začudo nije uzeo u obzir tekst Baromićeva brevijara iz 1493. (koji je bio predložak Brozićevu), ni Moskovskog brevijara ni Bečkog fragmenta brevijara (koji je izdao Črnić u Starinama XIV i M. Kević u Programu gimnazije u Spljetu 1905). Kasno je bilo da se posluži tekstem Brevijara papa Mavra iz 1460. (izd. M. Pantelić u Slovu 15—16 g. 1966) u kojem je treća verzija službe Ć. i M. i dio Pohvale Ćirilu. Za drugi dio (iz VC XVIII) autor uzima za osnovu tekst iz Vat. 111. 6. Zatim je oba dijela

rekonstruirao na bazi glagoljskih i ćirilskih rukopisa. O problemima rekonstrukcije govori oslanjajući se na radove Lavrova, van Wijka i Tomšiča kao i na vlastita opažanja. Njegovo poređenje pokazuje da se glagoljski tekstovi najviše podudaraju s ruskima skupine A, manje skupine B, a djelomice i sa srpskom skupinom (S). Ruska skupina A je najarhaičnija, a tvore je tekstovi oktobarskih mineja; skupina B ima posebnu, nešto mlađu redakciju, a predstavlja tekstove februarskih mineja. Autor zaključuje da nijedan rukopis, makar izdan s varijantama sviju spomenika, ne može zamijeniti rekonstrukciju. Stoga i nije zadovoljan s Tomšičevim izdanjem. On je za onakvu rekonstrukciju kakvu je dao za prvu glavu van Wijka i on sam za tekst koji se nalazi u glagoljaša. Takvu rekonstrukciju on sprema za čitav tekst VC. — JOŽE POGAČNIK, *Zgodovina slovenske pripovedne proze* (575—591). Autor pokušava definirati razvoj slovenske literarne proze kao proces kojega linija teče ravno od Brižinskih spomenika preko reformacije u manirističko-barokno propovjedništvo i, dalje u prozu prosvjetiteljstva. U tom smionom pokušaju autor mora da u prvotno nepjesničkim tekstovima traži estetsku supstancu i smišljenu formalnu dotjeranost. Akcenat stavlja na jezično oblikovanje i sadržajno raščlanjivanje. Stoga usmjerava analizu početka slovenske pripovedne proze na zakonitosti koje vladaju jezičnom transmisijom i njenim poretkom (kompozicijom). Tehnika oblikovanja mu je onaj promjenljivi faktor koji određuje smjerove u razvoju i osniva nove oblike pripovijedanja. Najviše se zadržava na primjeru Brižinskih listića u kojima je dan čitav kršćanski aspekt čovjeka. Primjenjuje Augustinovo, Kasiodorovo i Alkuinovo učenje o usvajanju klasičnih značnosti i umjetnosti u interpretaciji Biblije i kršćanskih istina, jer je tim putem u središte srednjovjekovne literarne estetike postavljen retorički princip — sermo ornatus. Na toj osnovi autor traži i nalazi u Brižinskim spomenicima ciceronovska retorička sredstva (kursus, homoioteleuton, anthiteton) kao i osnosimetričnu kompoziciju kao izraz

tipično srednjovjekovnog pogleda na svijet i život. U trećem Brižinskom nalazi dvodjelni dugi pripovijedni redak (4+4, 4+4) te ga smatra najstarijim poznatim slavenskim oblikom stiha. U Stiškom rukopisu nalazi strukturu »kirielejson« kao umjetnu tvorbu. O ta dva spomenika zaključuje autor: Svaka misaona jedinica tih tekstova strukturirana je vrlo jednostavno ili je naslonjena na određenu formulu koja je bila poznata: usprkos vanredno rafiniranoj literarnoj strukturiranosti, u biti je tih književnih spomenika samo jedna osnovna tendenca: izreći određenu misao jednostavno. Prešavši na prozu P. Trubarar autor govori o novoj funkciji komunikacije štampom, a ne govorom, traži njegov stilski izraz u odnosu na njegovu funkciju ili sadržaj te mu traži uzor i u Erazmu Rotterdamskom. Citiramo Pogačnikov svršetak: »Između Brižinskih spomenika i Trubarar nema razvojnog kontinuiteta nego sporadičnost i slučajnost. U tom razdoblju je slovenska pripovjedna proza okarakterizirana samo jednom literarnom osobinom: od dekorativnih zadataka popela se do samostalne narativne funkcije. Od tog stepena njen razvoj je bio tehnički lakši, ali strukturalno mnogo kompliciraniji. Trubarov je udio u tom procesu bio znatan: on je osnivač slovenske pripovjedne proze«.

U rubrici »Materiály a diskuse« FRANK WOLLMAN u članku *Spoľečné zákonitosti a periodizace v slovanských literaturách* (594—607) podvrgava kritici rasprave E. Georgieva »Očerki po istoriji na slavjanskite literaturi« (I, 1958 i II, 1963). Jedan mu je od osnovnih prigovora što Georgiev identificira književne pro-

cese kod Slavena po shemi ekonomsko-političkog razvoja: postanje i procvat slavenskih literatura veže za feudalnu formaciju, preporod slav. literatura za nastanak kapitalističke formacije, a procvat najnovijih slav. literatura za socijalističku formaciju. Međutim do preporoda ima nekoliko stoljeća književnog razvitka koji nisu zahvaćeni Georgievljevom shemom. Prigovara i tomu što je Georgiev dao Ćirilu i Metodiju prejaku ulogu, tako da su njihove figure prekrile i usmenu književnost i utjecaj mediteranskih i istočnih kultura; ktomu hoće da se njihovoj misiji prida više političke boje, jer da i borba za slavenski jezik u liturgiji ima politički aspekt kao i pojava glagoljskog pisma. Naime Wollman smatra da Georgiev pretjerava tvrdeći da je Ćiril osnovao neke vrsti bregalničku »školu« prije moravske misije, ali dopušta da je postojala starija tradicija pisanja grčkim (uncijalnim) pismom; zapadni svijet je lakše mogao primiti glagoljsko nego ćirilsko (= grčko) pismo. Odbija i Georgievljevo mišljenje da su Slaveni prije Ćirila imali »svoj kulturni i literarni život«, ali daje mu pravo u tvrdnji da je starobugarska ili crkvenoslavenska pismenost direktno ili indirektno spajala pismene Slavene od konca IX do konca XII stoljeća. Autor se dotakao mnogih problema iz komparativne povijesti slavenskih književnosti i njihove periodizacije, o zakonitostima u razvoju literature i o odnosu prema periodizaciji političkog i društvenog razvoja. Na kraju je poželio da E. Georgiev napiše jednu poredbenu povijest slavenskih književnosti.

Vj. Š.